

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวความคิด

ในบทนี้จะศึกษาถึงทฤษฎี และแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษา การพัฒนาสาธารณูปการเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัย ดังต่อไปนี้

- 2.1) ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับเมืองและการขยายตัวของเมือง
- 2.2) แนวความคิดเกี่ยวกับชานเมืองและการเติบโตของชานเมือง
- 2.3) แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยระดับละแวกบ้าน
- 2.4) แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยระดับชุมชน
- 2.5) แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการด้านสาธารณูปการ

2.1 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับเมืองและการขยายตัวของเมือง

การรวมตัวกันของชุมชนแต่ละแห่งในหลาย ๆ พื้นที่ ก่อให้เกิดเป็นกลุ่มชุมชนขนาดใหญ่หรือที่เรียกว่า “เมือง” ขึ้นมา พัฒนาการของชุมชนเมืองเริ่มขึ้นจากการพัฒนาทางด้านการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ โดยก่อรูปร่างขึ้นจากชุมชนชนบทที่เริ่มมีการขยายตัวและเติบโตขึ้นกลายเป็นชุมชนเมืองตามลำดับ ปัจจัยที่เป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงการขยายตัวของเมืองที่สำคัญมีหลายประการ ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนของการใช้ที่ดิน การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ปลูกสร้างอาคาร (Build up area) รวมทั้งการขยายตัวและความหลากหลายของกิจกรรมต่าง ๆ ของประชากร เป็นต้น ทฤษฎีที่กล่าวถึงรูปโครงสร้างและการขยายตัวของเมืองที่สำคัญต่อการจำแนกประเภทรูปแบบของเมืองสามารถแบ่งเป็น 3 ทฤษฎี ได้แก่ (นิภาภรณ์ : 2542)

2.1.1 ทฤษฎีวงแหวนร่วม (Concentric Theory) โดย Emest W Burgess กล่าวถึงรูปแบบเมืองที่มีการขยายตัวเป็นวงกลมออกจากจุดศูนย์กลางเมือง และมีย่านแต่ละย่านอยู่ถัดออกไปจากศูนย์กลางเมือง โดยแบ่งออกเป็น 4 ย่าน คือ ย่านจุดศูนย์กลางเมืองเป็นย่านธุรกิจ (Central Business District) ถัดออกมาเป็นย่านปรับเปลี่ยน (Transition Zone) เป็นที่ผสมผสานระหว่างธุรกิจกลางและย่านพักอาศัยผู้ใช้แรงงาน ต่อมาเป็นย่านของเขตที่พักอาศัยของคนงาน และย่านพักอาศัยของคนที่มีฐานะดี (Commuter Zone)

2.1.2 ทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ่ม (Sector Theory) แนวคิดนี้พัฒนาขึ้นโดย Homer Hoyt ในปี ค.ศ.1696 โดยแบ่งเมืองออกเป็นส่วน ๆ (Sector) ในแต่ละส่วนของเมืองประกอบด้วย

กิจกรรมและประชากรในส่วนต่างๆ ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นรูปวงกลมซ้อนกันเสมอไป เขาเห็นว่าเส้นทางขนส่งและลักษณะด้านกายภาพของเมือง มีอิทธิพลต่อการกำหนดประเภทการใช้ที่ดินและการขยายตัวของกิจกรรม ดังนั้น โครงสร้างรูปแบบการขยายตัวของเมืองจึงมีลักษณะคล้ายใบพัดหรือรูปลิ้ม

2.1.3 ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multi Nuclei Theory) โดย Harris และ Ullman ซึ่งรวมเอาแนวคิดของ Burgess และ Hoyt เข้าด้วยกัน กล่าว คือ เมืองใหญ่ๆ นั้นมิได้ขยายตัวขึ้นโดยรอบอาณาบริเวณศูนย์กลางเมืองย่านธุรกิจเพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่ขยายโดยรอบศูนย์กลางหลาย ๆ แห่งที่อยู่ในเมืองนั้น นอกจากนั้นแล้ว Ray M. Northam (1975) ได้กล่าวถึงการขยายตัวของเมืองไว้ว่าบริเวณพักอาศัยจะเริ่มขยายตัวออกจากใจกลางเมือง ซึ่งมักเป็นศูนย์กลางธุรกิจและพาณิชยกรรม โดยจะกระจายอยู่รอบ ๆ ในระยะทางที่เดินเท้าเข้าไปถึง (Walking Distance) เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ระบบคมนาคมก็มีการพัฒนาดีขึ้น เขตชุมชนจะขยายตัวมากขึ้นโดยพยายามอยู่ใกล้สถานที่ทำงานหรือแหล่งธุรกิจต่าง ๆ หรือกระจุกตั้งอยู่ริมถนนสายหลักของเมือง ทั้งนี้เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้น้อยที่สุดนั่นเอง

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับชานเมืองและการเติบโตของชานเมือง

การขยายและเติบโตของเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยหลายประการ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร การเมือง การปกครอง เทคนิค วิทยาการ รวมทั้งศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมา เป็นต้น อิทธิพลของปัจจัยดังกล่าวซึ่งมีลักษณะและขนาดความสำคัญที่แตกต่างออกไปในแต่ละเมือง ต่างก็ส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ขนาด ตลอดจนรูปแบบและโครงสร้างของเมืองตามระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งได้ปรากฏออกมาให้เห็นทางด้านกายภาพ และในอดีตด้านหนึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านนามธรรม ได้แก่ กิจกรรม บทบาทหน้าที่ ตลอดจนความสำคัญของชุมชนเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในทั้งสองลักษณะดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของแต่ละเมืองขึ้น การขยายตัวของชานเมืองถือได้ว่าเป็นลักษณะหนึ่งในการเติบโตของเมือง ที่แสดงออกในทางราบหรือเชิงพื้นที่ และถือเป็นลักษณะขั้นตอนหนึ่งในการเติบโตของเมือง ซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวโดยกลไกต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะการเติบโตของเมืองในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมา

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุหรือปัจจัยของการเติบโตของชานเมือง ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของนครหรือเมืองขนาดใหญ่ มีนักวิชาการจำนวนมากให้ความเห็นไว้จากการมองในทัศนะต่างๆ กัน สำหรับในการศึกษานี้จะเน้นการพิจารณาเฉพาะทัศนะซึ่งมีพื้นฐานในสภาพแวดล้อมของเมืองใน

ประเทศด้อยพัฒนาหรือเมืองที่มีไฮตะวันตก ผลจากการศึกษาอาจสรุปปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้ (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร 2527 : 32-33)

- การเพิ่มขึ้นของประชากรของเมืองในอัตราที่รวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการพัฒนาในระดับประเทศ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างชนบทและเมืองเป็นปัจจัยหลัก-ดึงดูดประชากรเข้าสู่เมืองจนเกินความสามารถที่เขตเมืองในขนาดเดิมจะรองรับได้ จึงได้เกิดการขยายตัวของเมืองออกสู่เขตพื้นที่รอบนอก

- ความเหมาะสมของเขตพื้นที่รอบนอก ซึ่งได้แก่ การมีพื้นที่ว่างและการมีเส้นทางคมนาคม ซึ่งแต่เดิมมีเพื่อเชื่อมโยงชุมชนเมือง(หลัก) กับชุมชนเมืองรอบนอก เขตพื้นที่รอบนอกจึงเหมาะสมแก่การรองรับกิจกรรม ที่อยู่อาศัย การผลิต การให้บริการ สำหรับประชากรที่มีเพิ่มล้นออกมา เกิดตลาดขนาดใหญ่ขึ้น เกิดโอกาสและความเหมาะสมในการผลิต การลงทุนของภาคเอกชน

- นโยบายและการบริหารของรัฐในด้านการพัฒนาเมือง ถือได้ว่าเป็นแรงเสริมให้เกิดการขยายตัวออกสู่ชานเมือง เนื่องจากไม่มีการวางแผนพัฒนารองรับเกี่ยวกับขนาดและการขยายตัวของเมือง รวมทั้งการผลักดันอุตสาหกรรมซึ่งเท่ากับเป็นแหล่งงานของประชากรให้ออกมาตั้งในเขตนอกเมือง

- กระบวนการพัฒนาเมืองและการให้บริการของรัฐบาลแก่ประชากร ตลอดจนการควบคุมดูแล ดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น การขาดแคลนทรัพยากร ปัญหาทางด้านการบริหารและการจัดการ เป็นต้น

จากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ได้ทำให้เกิดการขยายตัวออกสู่ชานเมือง มีการใช้ที่ดินและกิจกรรมเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งมีการให้บริการพื้นฐานเพิ่มขึ้น โดยมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

- แหล่ง / โรงงานอุตสาหกรรม โดยทั่วไปจะเป็นกิจกรรมที่เกิดก่อน โดยมักจะถูกขุดหรือใกล้กับเส้นทางคมนาคมสายหลัก

- แหล่งที่อยู่อาศัยจะติดตามมา (เนื่องจากทั้งแรงผลัก-ดึงดูด) เข้ามาแทนที่พื้นที่เกษตรกรรม โดยมักจะถูกขุดหรือใกล้กับเส้นทางคมนาคมใกล้เคียงกับแหล่งอุตสาหกรรม หรือไม่ก็เข้าไปเพิ่มขนาดชุมชนใกล้เคียงที่มีมาแต่เดิม

- ย่านการธุรกิจการค้า การให้บริการ ก็จะติดตามแหล่งที่อยู่อาศัยหรือแหล่งงานออกมา โดยมักจะถูกขุดเส้นทางคมนาคมหรือจุดตัดเส้นทางคมนาคม

- ภาครัฐบาลทำการพัฒนาการคมนาคม-ขนส่ง เพื่อเชื่อมต่อชุมชนต่างจังหวัดและชุมชนรอบนอกให้ดีขึ้น ซึ่งเท่ากับเร่งการขยายตัวของเขตชานเมืองตามลักษณะดังกล่าว

- การขยายตัวของกาารให้บริการพื้นฐาน และการคมนาคมเพิ่มมากขึ้นโดยทั้งภาครัฐและเอกชน การขยายตัวของพื้นที่ชุมชนในเขตชานเมืองเริ่มแผ่ขยายเข้าสู่พื้นที่ตอนในซึ่งห่างเส้นทางคมนาคมสายหลักมากขึ้น

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยระดับละแวกบ้าน

Neighbourhood Concept เป็นแนวความคิดการออกแบบวางแผนพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยที่ได้รับความนิยมมาก ชุมชนที่อยู่อาศัยในระดับNeighbourhood หมายถึง บริเวณที่อยู่อาศัยที่กระจายกันอยู่ รายรอบด้วยแนวต้นไม้ หรือสิ่งกีดขวาง ซึ่งสามารถป้องกันการรุกร้าจากภายนอก มีความสมบูรณ์ภายในตัวเอง คือต้องมีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ให้บริการแก่ชุมชนอย่างเพียงพอ และที่สำคัญที่สุด คือ ต้องมีระบบสังคมของตนเอง สามารถสร้างกลุ่มอำนาจชุมชนอย่างเพียงพอ มีอำนาจต่อรองทางกฎหมายให้ได้ (Rudolph T. Hester Jr.1975 : 7-11)

Clarence Arthur Perry เป็นคนแรกที่กำหนดความหมาย Neighbourhood (Clarence Arthur Perry,cited in Melvill C. Branch, 1975 : 45 – 46) โดยจำแนกพื้นฐานหลักการวางแผนทางกายภาพไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ (ดังแสดงในภาพที่ 2.1)

- 1) ขนาด การพัฒนาหน่วยที่พักอาศัย (Residential Unit Development) ต้องจัดหาอาคารที่พักอาศัยสำหรับประชากร มีโรงเรียนประถมอยู่ด้วย ขนาดของพื้นที่และโรงเรียนขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของประชากร
- 2) ขอบเขต (Boundaries) หน่วยที่พักอาศัยควรอยู่ภายในของเขตโดยรอบของ arterial street ที่มีความกว้างเพียงพอ และแยกต่างหากจากถนนใหญ่
- 3) พื้นที่เปิดโล่ง (Open Space) ควรมีสวนสาธารณะขนาดเล็กและที่ว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ไว้สนองความต้องการของชุมชน
- 4) สถานที่ตั้งสถาบัน ที่ตั้งของโรงเรียนและสถาบันอื่นๆ ควรอยู่ในรัศมีที่จะบริการหน่วยที่พักอาศัยได้นั้นก็คือตั้งอยู่ตรงกลางพื้นที่

Perry ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า หลักการ 4 ข้อนี้ ใช้กับชุมชนขนาดเล็ก ยังไม่ได้รวมถึงลักษณะของ real estate development และ Urban Neighbourhood โดยทั่วไป เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า เมืองประกอบด้วยพื้นที่ลักษณะต่าง ๆ ซึ่งแต่ละแห่งมีการใช้สอยเฉพาะ เช่น ในบริเวณย่านอุตสาหกรรม ย่านสถาบัน ย่านธุรกิจ พื้นที่สำหรับเป็นสวนสาธารณะ และอื่น ๆ Neighbourhood ก็เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่จะต้องมีการค้าปลีกระดับท้องถิ่น ถัดจากนั้นออกไปเมืองก็จำเป็นต้องมี

Down Town หรือ Main Business District และ Subdiary Business Centre บริการในพื้นที่ใหญ่ ถ้าสามารถวางแผนผสมผสานกันใน Development Plan ได้ ชุมชนNeighbourhood ซึ่งเป็นพื้นฐานความต้องการของชีวิตครอบครัว ก็จะเป็นความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้Perry ได้ถือเอาระยะทางการเดินทาง (Walking Distance) จากอาคารที่พักอาศัยไปยังอาคารประเภทอื่น ๆ เป็นหลักพิจารณาในการวางแผนผังชุมชนระบบหมู่บ้านโดยกำหนดให้

- ระยะทางเดินจากอาคารที่พักอาศัยห่างจากโรงเรียนประถม $\frac{1}{4}$ ไมล์
- โรงเรียนประถมตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางหมู่บ้าน
- จำนวน 6-8 หมู่บ้านรวมกลุ่มกันเป็น 1 เมืองเล็ก (Town Ship) ซึ่งมีประชากร

ระหว่าง 56,000-80,000 คน

- ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 20-25 คน ต่อ 1 เอเคอร์
- จำนวน 4 หมู่บ้านจะต้องจัดโรงเรียนมัธยมตอนต้น 1 แห่ง
- จำนวน 8 หมู่บ้านจะต้องจัดโรงเรียนมัธยมตอนปลาย 1 แห่ง

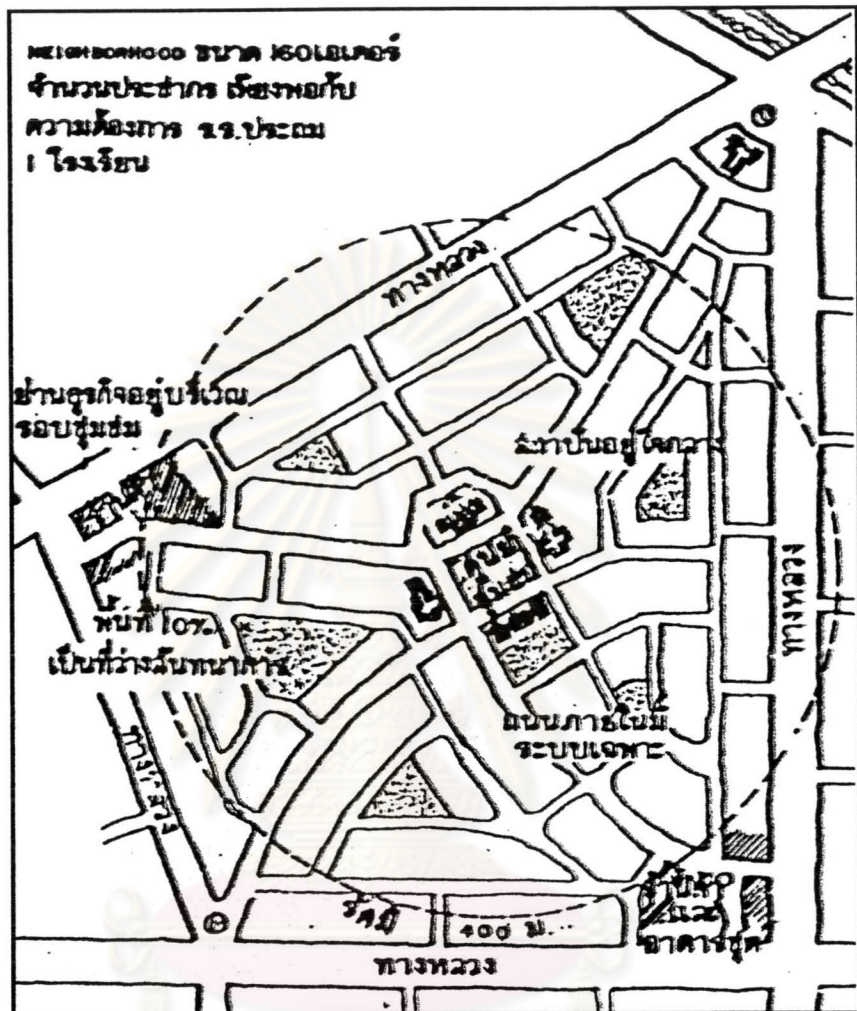
- สิ่งอำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน หรือแหล่งบริการต่าง ๆ จะตั้งอยู่ศูนย์กลางของเมือง และโดยรอบจะล้อมรอบด้วยริ้วสีเขียว (Green-belt)

- หมู่บ้านจะมีโรงเรียนประถม, สถานที่เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน, ที่ให้เด็กเล่น (Play ground), โบสถ์, ศูนย์การค้า, ห้องสมุด และคลินิก

- ศูนย์กลางเมืองเล็ก (Town ship Center) จะมีทั้งโรงเรียนมัธยมตอนต้นและตอนปลาย, ศาลาประชาคม, ห้องประชุม, ห้องแสดงดนตรี, โรงภาพยนตร์, ศูนย์การค้าหลัก, สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและศูนย์ราชการ

Engelhardt และ Sert ได้กล่าวถึงหน่วยของชุมชนระดับหมู่บ้าน(Neighborhood Unit) กับบริการต่าง ๆ ที่ต้องพอเพียงต่อชุมชน โดยเฉพาะถ้ามีการรวมตัวกันของชุมชนมากกว่า 1 ชุมชนขึ้นไป จะต้องมีการเพิ่มขึ้นเป็นเกณฑ์อย่างไร ทั้ง Engelhardt และ Sert ก็ได้แบ่งไว้ตามแนวความคิดของตนเอง (Dechiara and Koppelman 1975:106) ทั้งนี้มาตรฐานของบริการสาธารณะที่จะรองรับภายในชุมชนจะมีเกณฑ์ที่แตกต่างกันหรืออาจใกล้เคียงกัน ซึ่ง Chapin และ Kaiser (1985:369) ได้กล่าวถึงมาตรฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกสบายว่าจะมีลักษณะปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของสภาวะเมื่อนั้น ๆ โดยคำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศที่เด่นชัด ความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย ระบบการขนส่งภายในท้องถิ่น โรงเรียน สถานีตำรวจ และบริการด้านอื่น ๆ อาจจะไม่สามารถทำซ้ำได้ในชุมชนอื่น แม้ว่าเนื้อที่จะมีขนาดเท่ากันก็ตาม

ภาพที่ 2.1 แสดงผัง Neighborhood ตามแนวความคิดของ Clarence A. Perry

ที่มา : Joseph De chiara and Lee Koppelman, Urban Planning and Design Criteria
2 nd. Ed; (New York : Van Nostrand Company, 1975) p. 500

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยระดับชุมชน (Community Concept)

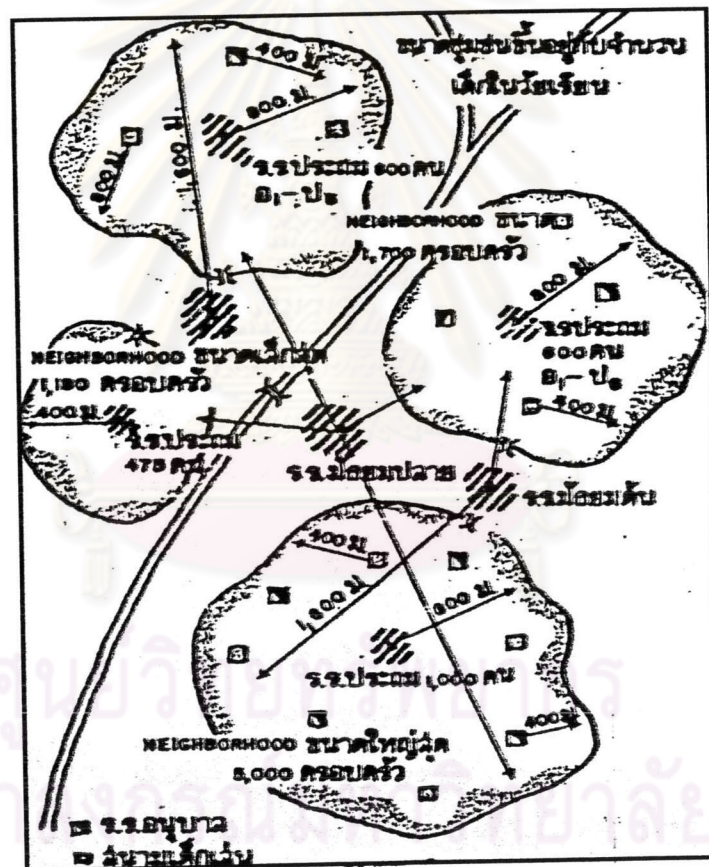
เนื่องจากแนวความคิดที่อยู่อาศัยระดับละแวกบ้าน (Neighborhood Concept) จะถูกออกแบบให้มีที่อยู่อาศัยปราศจากการรบกวนจากกิจกรรมต่าง ๆ แต่ในละแวกยังคงมีสิ่งอำนวยความสะดวกบ้างเพื่อรองรับความต้องการของผู้อยู่อาศัยในระดับหนึ่ง (Community) ทำให้จำนวนประชากรมีมากขึ้น ส่งผลให้ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งความหลากหลายและปริมาณที่มากขึ้นด้วย ซึ่งแนวความคิดในการออกแบบที่อยู่อาศัยระดับชุมชน (Community) ของแต่ละประเทศและแต่ละสถานที่จะมีเกณฑ์มาตรฐานที่ใกล้เคียงและแตกต่างกันบ้าง ตัวอย่างเช่น Engelhardt เสนอว่าถ้ามีการรวมกลุ่ม (Grouping) ของที่อยู่อาศัยละแวกบ้าน (Neighborhood Unit) 4 หน่วย ประมาณ 6,800 ครอบครัว มีผู้อยู่อาศัยประมาณ 24,000 คน (3.5 คนต่อ 1 ครอบครัว) จะต้องมียุทธศาสตร์โรงเรียนมัธยมปลาย (Senior-High School) ศูนย์กลางการค้า และขนาดที่พอเหมาะของสวนสาธารณะหลัก (Major Park) และพื้นที่นันทนาการต่าง ๆ โดยจะเรียก 4 ที่อยู่อาศัยละแวกบ้านนี้เป็น 1 ที่อยู่อาศัยระดับชุมชน (Community) ส่วนประกอบของชุมชนระดับตำบลจะต้องเป็นแหล่งจ้างงาน การติดต่อ (Communication) เพื่อรองรับความต้องการภายในชุมชน (Community) (Dechiara and Koppelman 1975:106)

แต่ Jose ' Sert ได้กล่าวถึงการรวมกลุ่มของชุมชนระดับหมู่บ้านจำนวน 6 ถึง 8 หน่วยว่าเป็น "Township" ซึ่งมีผู้อยู่อาศัยระหว่าง 56,000 ถึง 80,000 คน (ประมาณ 10,000 คนต่อ 1 ชุมชนระดับหมู่บ้าน) ในขนาด 8 ชุมชนนี้ จะประกอบด้วย โรงเรียนระดับมัธยมปลาย (Senior High School) ที่เพิ่มขึ้นมาอย่างเดียว ซึ่งแตกต่างกับ Engelhardt ที่ว่าต้องมีโรงเรียนมัธยมปลาย (Senior-High School) สำหรับชุมชน 4 หน่วยเท่านั้น แต่ถ้าเป็นการรวมกลุ่มจำนวน 4 หน่วยชุมชนของ Sert เองจะมีเพียงโรงเรียนระดับมัธยมต้น (Junior-High School) สำหรับบริการด้านอื่น ๆ ของ Township Center ประกอบไปด้วย Community Auditorium ห้องพบปะสังสรรค์ (Meeting Room) สถานที่แสดงดนตรี (Concert Hall) โรงละคร (Theater) ศูนย์การค้าหลัก ศูนย์อำนวยการและดูแลชุมชน (Administrative Center) และศูนย์รวมการนันทนาการ (ดังแสดงในภาพที่ 2.2)

ในด้านจำนวนประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชน จะมีการจัดขนาดของชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ประเทศ เช่น เมือง Runcorn จะแบ่งผู้อยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยระดับชุมชน (Community) มีประมาณ 8,000 คน (6,000-10,000คน) (Kirschenmann and Muschalek 1980:57) สำหรับประเทศไทย จัดให้มีที่อยู่อาศัยละแวกบ้าน (Neighborhood Unit) 4 หน่วย รวมกันเป็นที่อยู่อาศัยระดับชุมชน มีผู้อยู่อาศัยประมาณ 8,000 คน (การเคหะแห่งชาติ 2517:1-2) ซึ่ง

เป็นเกณฑ์เดียวกันกับชุมชน Community ของ Runcorn Radburn ใน New Jersey สหรัฐอเมริกา ถ้าคิดการรวมหน่วยที่อยู่อาศัยละแวกบ้าน (1 ชุมชนมีประชากรประมาณ 7,500 ถึง 10,000 คน) แล้วจะมีสถานะเป็น Community โดยมีประชากรประมาณ 25,000 คน และ Radburn เป็น Community ที่สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง (Self-contained) แต่ก็ต้องมีการติดต่อกับเมืองข้างเคียงก็คือ New York เพื่อใช้บริการอื่นๆ ที่ Radburn เองไม่มีพื้นที่การให้บริการวัดจากศูนย์กลาง Community มีรัศมี 1 ไมล์ (1.6 กิโลเมตร) (Mumford 1978:39)

ภาพที่ 2.2 แสดงการรวมกลุ่ม Neighborhood เป็น Community Group ตามแนวความคิดของ NL. Engelhardt Jr.

ที่มา : Joseph De chiara and Lee Koppelman, Urban Planning and Design Criteria

2 nd. Ed; (New York : Van Nostrand Company, 1975) p.502

2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการด้านสาธารณสุข

ชุมชนเมืองต่างๆ แห่งมีความต้องการสาธารณสุข เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกสบายแก่สาธารณชน ที่ตั้งของสาธารณสุขที่เกิดขึ้นได้ผ่านการวางแผน มีการจัดสร้าง และปฏิบัติการทั้งจากภาครัฐและเอกชน โดย William H Claire (1973) ได้กำหนดลักษณะสาธารณสุขในชุมชนดังนี้

- ประกอบด้วยอาคารเกี่ยวกับการจัดการหรือการบริหารงาน, การศึกษา, ศาสนา, วัฒนธรรม, สุขอนามัย, ความปลอดภัย, การพักผ่อนหย่อนใจ และความจำเป็นสำหรับการบริการด้านอื่นๆ
- ที่ดินสาธารณะที่ใช้เป็นที่ตั้งของอาคารสาธารณสุข รวมถึงการจัดหาพื้นที่โล่งเพื่อใช้เป็นสวนสาธารณะ, สนามเด็กเล่น, ร้านค้า และการจัดสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม เป็นต้น

สาธารณสุขที่มีการพัฒนาขึ้นต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน ในการรองรับกิจกรรมด้านที่อยู่อาศัย, พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรมภายในชุมชน โดยจะต้องไม่ขัดแย้งกับการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ หรือส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมตามมา แต่การพัฒนาสาธารณสุขนั้นควรเป็นการส่งเสริมหรือสอดคล้องกับความต้องการในการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ และควรเป็นไปในทางการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนดีขึ้น

2.5.1 ความจำเป็นสำหรับสาธารณสุขที่มีต่อชุมชน

ในแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ของตัวเอง มีส่วนในการกำหนดความจำเป็นสำหรับสาธารณสุขของชุมชน ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงความจำเป็นต่อการใช้สาธารณสุข มีดังนี้

2.5.1.1 ปัจจัยทางกายภาพ เช่น สภาพอากาศ, ลักษณะภูมิประเทศ, การระบายน้ำ, สภาพดิน, และทรัพยากรธรรมชาติ

2.5.1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น อายุ, ขนาด, สภาพทางเศรษฐกิจ ความหนาแน่น, ทิศนคติทางการเมือง, ทิศนคติทางสังคมและองค์การทำงานเกี่ยวข้องกับประชาชน

อย่างไรก็ตามการพัฒนาและจัดสร้างสาธารณสุข เพื่อสนองความต้องการของชุมชนควรมีการวางแผนทางด้านสาธารณสุข เพื่อเป็นแนวทางใช้อำนาจรัฐให้เกิดผลบังคับทาง

กฎหมาย ความต้องการดังกล่าวมีปัจจัยพื้นฐานมาจากประชาชน, พื้นที่, ประเภทการใช้ที่ดินที่รองรับ, มาตรการทางกฎหมาย, โครงการในอนาคต, ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานราชการ, สภาพการใช้สาธารณูปการในปัจจุบัน และงบประมาณทางการเงิน

2.5.2 วัตถุประสงค์ของสาธารณูปการ

องค์การจากภาครัฐและภาคเอกชนได้จัดสรรการบริการสาธารณะ ด้วยพื้นที่บริการชนิดและจำนวนของการบริการ และผู้ใช้ วัตถุประสงค์ของการมีสาธารณูปการ เพื่อต้องการสนองความพอใจทางด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล ความปลอดภัย และการบริการสาธารณะอื่นที่จำเป็นสำหรับชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 4 ระบบ ดังต่อไปนี้

2.5.2.1 ระบบการศึกษา (Educational System) การศึกษาภาคปกติ ต้องการให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนดทั้งในส่วนท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค ดังนั้นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น จึงจัดสรรการบริการสาธารณะด้านการศึกษาในระดับอนุบาล จนถึงระดับมัธยมศึกษา ส่วนหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค ดูแลให้บริการในระดับอุดมศึกษา ในขณะที่หน่วยงานราชการส่วนกลาง จะเป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการมีระบบการศึกษาจึงเป็นการพัฒนาเพื่อช่วยให้เกิดผลผลิตทางสังคมและ ทำให้ชุมชนมีคุณภาพที่ดีขึ้นทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.5.2.2 ระบบพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational System) ความต้องการการพักผ่อนหย่อนใจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุมชน ดังนั้นจึงมีการจัดหาสวนสาธารณะ ที่โล่ง รวมถึงสิ่งก่อสร้าง อาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เพื่อบรรลุมติวัตถุประสงค์ของการพักผ่อนหย่อนใจที่นอกจากจะช่วยให้สภาพทางกายภาพดีขึ้น, เกิดมูลค่าที่ดินสูงขึ้นรักษาสุขภาพให้แข็งแรง พื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ และยังช่วยป้องกันการเกิดอาชญากรรม ส่งเสริมให้เกิดความปลอดภัย

2.5.2.3 สาธารณูปโภค (Utility) เป็นการจัดสรรการบริการสาธารณะ ได้แก่ ระบบน้ำใช้, การระบายน้ำเสีย, ไฟฟ้า, แก๊ส, โทรศัพท์ และการบริการขนส่ง เพื่อบรรลุมติวัตถุประสงค์ของการเกิดสุขอนามัย ความปลอดภัยในชุมชน ตลอดจนการดูแลประสานงาน และการบริการที่จำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจ

2.5.2.4 การบริการสาธารณะและองค์กรสาธารณะอื่นๆ ประกอบด้วยอาคารสาธารณะและกึ่งสาธารณะ ได้แก่ ศาลากลางจังหวัด, ศาล, ที่ทำการไปรษณีย์, สถานีดับเพลิง, สถานีตำรวจ, สถานพยาบาล, ห้องสมุด, ศูนย์แสดงศิลปะ, ห้องประชุม, ลานชุมชน และร้านค้า เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการมีอาคารสาธารณะข้างต้น เพื่อให้มีสถานที่ให้บริการประชาชนอย่างเป็นทางการและเป็นระบบระเบียบ อำนวยความสะดวกและเกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ

2.5.3 รายการสาธารณูปการ สามารถแยกออกเป็นหมวดๆ ได้ดังนี้

2.5.3.1 หมวดการบริหาร (Administration)

- สำนักงานศาล
- ศาลากลางจังหวัดและที่ว่าการอำเภอ
- อาคารที่ทำการราชการส่วนกลาง
- อาคารที่ทำการราชการส่วนภูมิภาค

2.5.3.2 หมวดการศึกษา (Education)

- สถานเลี้ยงเด็กอ่อนและโรงเรียนอนุบาล
- โรงเรียนประถม
- โรงเรียนมัธยม
- โรงเรียนอาชีวะหรือเทคนิค
- วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย

2.5.3.3 หมวดการรักษาพยาบาล (Health)

- โรงพยาบาล
- สถานีอนามัย
- คลินิก

2.5.3.4 หมวดการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation)

- สวนสาธารณะ
- สนามเด็กเล่น
- สนามกีฬา
- สถานที่ปิกนิก

2.5.3.5 หมวดการรักษาความปลอดภัย(Safety)

- สถานีตำรวจ
- สถานีดับเพลิง
- ศูนย์ป้องกันภัยพลเมือง

2.5.3.6 หมวดการบริการชุมชน (Service Center)

- หน่วยงานสาธารณะ
- อุ้งซ่อมรถยนต์
- ร้านบริการซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้
- ตลาดและร้านค้าขาย

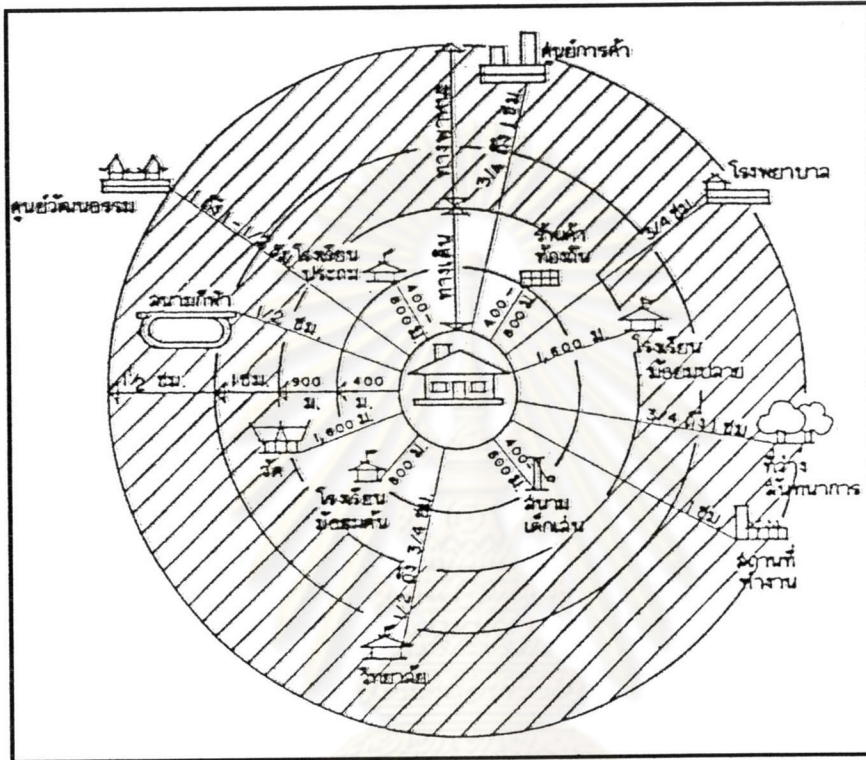
2.5.4 มาตรฐานการเข้าถึงสาธารณูปการ

การบริการสาธารณะ เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนในชุมชน พิจารณาจาก มาตรฐานด้านเวลา และระยะทาง ที่สามารถเข้าถึงสาธารณูปการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและออกแบบที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ด้วยเกณฑ์กำหนดต่างๆ ตามมาตรฐานของต่างประเทศที่ (ดังแสดงในภาพที่2.3)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.3 แสดงที่ตั้งของกิจกรรมตามระยะการเดินทางตามมาตรฐานของต่างประเทศ

ที่มา : Joseph De chiara and Lee Koppelman, Urban Planning and Design Criteria
2 nd. Ed; (New York : Van Nostrand Company, 1975)